

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของไทย ได้ถือหลักเคร่งครัดในการมีตัวจำเลยอยู่ร่วมด้วยขณะพิจารณาคดี หรือหลักการสำคัญว่าต้องมีตัวจำเลยอยู่ให้ศาลเรียกมาได้และการพิจารณาและสืบพยานในศาลให้กระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่มีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น แม้จำเลยจะเป็นพยานตัวเอง ศาลก็จะสั่งให้ออกไปอยู่นอกห้องพิจารณาไม่ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 236 ทั้งนี้เพราะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มีหลักต้องทำการพิจารณาโดยการฟังความทุกฝ่าย การพิจารณาโดยวาจา กล่าวคือทั้งโจทก์และจำเลยจะต้องมาให้การต่อศาลด้วยตนเอง รวมถึงหลักการพิจารณาโดยเปิดเผยอันเป็นหลักการที่สำคัญที่อยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย นอกจากนี้การให้ความคุ้มครองแก่พยานในคดีให้ได้รับความปลอดภัยเป็นสิ่งสำคัญ อันเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในขณะเดียวกันการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีหรือเข้าร่วมการพิจารณาคดีนั้น ต้องพิจารณาด้วยว่าจำเลยมีความสามารถในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่หรือไม่ หากจำเลยไม่มีความพร้อมในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ แม้มีตัวจำเลยอยู่ร่วมในการพิจารณาคดี ก็ไม่ถือว่าการพิจารณาคดีดังกล่าวได้กระทำต่อหน้าจำเลย

หลักการประกันสิทธิแก่จำเลยได้บัญญัติรับรองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มาตรา 172 วรรคหนึ่ง ดังนี้ “การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” จึงเห็นได้ว่า กฎหมายไทยได้ให้ความสำคัญต่อการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย เพราะบัญญัติให้เป็นหลักการของกฎหมาย ส่วนกรณีพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยนั้นถือว่าเป็นข้อยกเว้น อย่างไรก็ดี แม้กฎหมายบัญญัติให้ต้องมีตัวจำเลยขณะพิจารณาคดี แต่ก็ได้มีบัญญัติข้อยกเว้นของหลักการดังกล่าว อาทิเช่น กรณีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงในราชอาณาจักร หรือในกรณีเพื่อคุ้มครองพยานในชั้นศาล เพื่อให้พยานดังกล่าวเบิกความให้ถ้อยคำแก่ศาล อันเป็นประโยชน์ในการพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์หรือความผิดของจำเลย เช่น การสืบพยานโดยใช้

สื่อโทรทัศน์วงจรปิด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสาม ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ห้ามมิให้จำเลยนำสืบด้วยพยานหลักฐานหรือถามค้านด้วยคำถามอันเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของผู้เสียหายกับบุคคลอื่นนอกจากจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/4 การเดินเผชิญสืบพยานและการส่งประเด็นไปให้ศาลอื่นสืบพยานแทน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230 การเบิกความที่ศาลอื่นโดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1 และนอกจากนี้ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ได้ใช้คำว่า “เว้นแต่” ต่อจากหลักการพิจารณาต่อหน้าจำเลย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หลักคือ “การพิจารณาต่อหน้าจำเลย” แต่หากมีข้อยกเว้นประการใดที่ตรงกับบทบัญญัติอื่นใดที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นกรณีพิเศษ ก็สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาหลังจำเลยได้ ซึ่งเป็นกรณีที่ไม่มีตัวจำเลยอยู่ร่วมด้วยขณะดำเนินกระบวนการพิจารณา แม้ว่าจะเป็นการขัดกับหลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย แต่หากบทบัญญัติอื่นใดมีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ใดเป็นสำคัญ อาทิเช่น บทบัญญัติที่คุ้มครองพยานในชั้นศาลดังกล่าวมาแล้วในข้างต้น กรณีที่เป็นการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับความมั่นคงในราชอาณาจักร ความผิดฐานฟอกเงิน ความผิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจ หรือความผิดที่มีลักษณะเป็นองค์กรข้ามชาติ ความผิดเหล่านี้ล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมเป็นอย่างมาก ซึ่งในการดำเนินกระบวนการพิจารณาหลังจำเลยดังกล่าวจะไม่มีตัวจำเลยอยู่ร่วมในการพิจารณา ซึ่งศาลจะพิจารณาคดีจากการสืบพยานโจทก์ ทนายโจทก์ ทนายจำเลย หรือแม้กระทั่งการเดินเผชิญสืบหรือการส่งประเด็นไปสืบที่จำเลยไม่ติดใจไปฟังการพิจารณา ถือว่าเป็นกรณีที่จำเลยสละสิทธิในการเผชิญหน้าพยานเอง

ด้วยเหตุดังกล่าว ทำให้ผู้เขียนมีความสนใจที่จะศึกษาถึงวัตถุประสงค์ เจตนารมณ์ของการพิจารณาคดีอาญาที่จะต้องมีความจำเป็นทุกกรณีหรือไม่ มาตรการในการให้ความคุ้มครองแก่พยานในชั้นศาลมีบทบัญญัติมากน้อยเพียงใดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพียงพอหรือไม่ต่อการคุ้มครองพยานในชั้นศาล รวมถึงการพิจารณาคดีอาญาหลังจำเลย และจะมีมาตรการอย่างไรเพื่อให้มีความสอดคล้องกันระหว่างการรักษาไว้ซึ่งสิทธิของจำเลย การคุ้มครองพยานในชั้นพิจารณา และสาธารณะประโยชน์ รวมถึงศึกษาถึงแนวความคิดในกฎหมายต่างประเทศที่ได้บัญญัติถึงหลักการดังกล่าว ซึ่งเป็นการศึกษาในลักษณะเปรียบเทียบ รวมถึงพิจารณาว่ากฎหมายไทยมีปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวมาน้อยเพียงใด

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาระบบการดำเนินคดีอาญา หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิจารณาคดีอาญารวมถึงแนวความคิดในการพิจารณาต่อหน้าจำเลยและการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในการพิจารณาคดี
- 2) เพื่อทราบถึงกฎหมายที่ให้หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของจำเลยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย และแนวทางปฏิบัติหากไม่มีตัวจำเลยขณะพิจารณาคดี รวมถึงหลักประกันในการให้ความคุ้มครองแก่พยานในชั้นศาลตามกฎหมายไทย
- 3) เพื่อศึกษาความหมาย ความเป็นมา วัตถุประสงค์ของลักษณะของการพิจารณาคดีที่มุ่งให้ความคุ้มครองแก่พยานในชั้นศาล
- 4) เพื่อทราบปัญหาทางกฎหมาย ในกรณีที่การให้ความคุ้มครองแก่พยานกระทบถึงสิทธิของจำเลยในการพิจารณาคดี และแนวโน้มแนวทางแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย เพื่อแก้ปัญหาของกฎหมายในอนาคตต่อไป

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

โครงสร้างการดำเนินคดีอาญาได้กำหนดให้สิทธิของจำเลยในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา และการให้ความคุ้มครองแก่พยานในชั้นพิจารณาคดีอาญา และประโยชน์สาธารณะมีความสอดคล้องกัน เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเป็นด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม

1.4 ขอบเขตและวิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะชั้นศาลว่าลักษณะใดบ้างที่ต้องมีตัวจำเลยขณะพิจารณาคดี และลักษณะใดบ้างที่เป็นข้อยกเว้นตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองแก่พยาน ปัญหาของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว รวมถึงชั้นที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแต่ไม่รวมชั้นสอบสวน

การศึกษาวิจัยนี้จะใช้การศึกษาวิจัยจากเอกสารทั้งที่เป็นภาษาไทย ซึ่งเน้นไปที่กฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาและเอกสารต่างประเทศ ตลอดจนความเห็นของนักนิติศาสตร์ เพื่อรวบรวม ข้อมูลให้เป็นระบบ เพื่อนำมาประกอบการศึกษาทำความเข้าใจและใช้ในการวิเคราะห์หาข้อสรุปและ ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขต่อไป

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เพื่อทราบระบบการดำเนินคดีอาญา หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิจารณาคดีอาญารวมถึงแนวความคิดในการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย ทั้งในกฎหมายไทยและต่างประเทศ เพื่อทราบถึงมาตรการในการประกันสิทธิเสรีภาพจำเลยว่าสามารถคุ้มครองสิทธิจำเลยได้เพียงใด
- 2) เพื่อทราบถึงมาตรการในการคุ้มครองพยานในชั้นศาลในประเทศไทย ในปัจจุบันว่ามีมากน้อยเพียงใด
- 3) เพื่อทราบช่องว่างของกฎหมายรวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการไม่มีตัวจำเลยขณะพิจารณาคดี ในกรณีที่มีการคุ้มครองพยานในชั้นศาลของประเทศไทยในปัจจุบันว่ามีมากน้อยเพียงใด
- 4) เพื่อการพิจารณาปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบตลอดจนการปฏิบัติกรณีที่ไม่มีตัวจำเลยขณะพิจารณาคดีในกรณีที่มีการคุ้มครองพยานเพื่อแก้ปัญหาต่อไป ว่าสามารถทำได้เพียงใดโดยต้องไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิจำเลยในการต่อสู้คดีอาญามากเกินไป